

Kommunikáció az iskolában

„— Egy kígyó majd megtisztítja a fülét, és érteni fogja a madarak beszédét.

— De még az emberekét is, ami sokkal nehezebb.”

*Devecseri Gábor: A meztelen istennő és a vak
jövendőmondó (Elbeszélés)*

A *kommunikáció* szónak több jelentését is ismerjük. Van egy idealista filozófiai irány, amely azt az érintkezést, közlést érti rajta, amelynek segítségével az ÉN másokban megnyilatkozik. Ettől az értelmezéstől természetesen elhatároljuk magunkat. Számunkra a szónak, a fogalomnak jelentését és jelentőségét a kibernetika adta meg. Értelmezése szerint kommunikáción

— két dolog, jelenség, jelek, jelrendszerek segítségével megteremtett kapcsolatát (pl. a kúttól a víztornyon át a lakásokban levő vízcsepokig; áramszolgáltatás rendszere, tv-hálózat, telefon-összeköttetés, levelezés, könyvek, sajtó);

— képek, gondolatok, magatartásformák közlését (film, reklám, életek viselkedési példája, pl. villamoson, társaságban) értjük.

Ennek megfelelően érthető, hogy nagyon sokféle *kommunikációs eszköz* állhat a rendelkezésünkre:

a) *képek* (reklám, film, tv, iskolai dekoráció, szemléltető képek, ábrák, diagramok, fényképek, festmények stb.). Igen érdekes, hogy a ljubjanai Pen értekezleten egyesek arról beszéltek, hogy elérkezett a Gutenberg galaxis hanyatlásának ideje: a nyelvi kultúrát lassan, de biztosan felváltja a képi kultúra korszaka. Mások igen helyesen rámutattak, hogy a kettő nem zárja ki egymást. Egy-egy klasszikus regényből készült film után megnövekszik az érdeklődés az eredeti mű, pl. Mikszáth *A fekete város* c. regénye után.

b) *fény-, síp-, kürtjelek* (pl. a testnevelési órák sípjeliei, az úttörő vagy a honvédség kürtjelei);

c) *egyéb jelek* (füstjelek, KRESZ, szemafórok, zászlók, címerek, jelvények, szimbólumok);

d) *nyelv és kép kombinációja* (film és magyarázat, tv-előadás, óra, általában a szemléltető oktatás jellemző kommunikációs formája, az audio-vizuális forma sajátossága),

e) *a nyelv*. Nem szerepét kívántuk hangsúlyozni azzal, hogy utolsónak említjük. Életünkben a reálisnál is nagyobb helyet foglal el. Nem véletlenül nevezi korunk legtipikusabb betegségének *Sartre* a szórakot, egy másik nyugati író pedig gúnyosan jegyzi meg: szavakat reggelizünk, velük élünk, őket fogjuk lassan feleségül venni, s végül velük mérgezzük meg magunkat. *Truman Capote* a Több dobás nincsen c. regényében írja: „Mondta mondtad mondták mondtuk, körbe-körbe. Körbe és körbe, mint fent a plafonon az evezőlapátos ventilátor; forog, forog, kavarja az áporodott levegőt, de nem ér semmit, nem frissít fel, csak ketyeg, mint az óra, elketyegi a másodperceket ebben a rémes csöndben.” S végül utalhatunk arra is, aki azt állította: ha szavakkal meg lehetett volna váltani a világot, semmi szüksége sem lett volna az emberiségnek forradalmároknak.

Napjaink iskoláit *a szavak uralma* jellemzi. Már nem tipikus, hogy főleg a pedagógus beszél, a tanulók aktivizálásával egyre több szerephez jutnak a diákok is.

Kétségtelen, hogy a pedagógusi beszéd sokoldalú hatását sem szabad lebecsülni, hisz

- logikai felépítésével,
- szép stílusával,
- egy-egy kérdés világos, tömör kifejtésével

követendő példát állíthat a fiatalok elé. Ha ilyen; ha viszont nem, akkor úgyis csak az időt tölti. A jó nyelvi közlés érzelmi hatása is jelentős. Éppen ezért nem közömbös, vajon egy-egy pedagógus milyen hatékonyan képes ezzel az eszközzel bánni. Ugyanakkor arról se tereljünk el figyelmünket, hogy ma még csak igen szerényen élünk iskoláinkban a kommunikáció egyéb eszközeivel, amint ezt a fogyatékoságot mindennél ékebben igazolják a faliújságon porosodó elavult írások, a rég időszertűlen feliratok és az egyszer kitett, majd otffelejtt képek, dekorációk. Ha ezeket tudatosan és tervszerűen állítanánk nevelésünk szolgálatába, kiváló segítséget kaphatnánk tőlük, így rendszerint öncélúak, néhány naphoz (november 7., április 4.) kötöttek. Ismerek középiskolai igazgatót, aki „trónralépése után” első intézkedésével eltávolította a folyosókról az iskola régi tablóit, mert azokon nem az ő fényképével találkozhattak a diákok. Sejtelve sem volt róla, hogy ezzel az intézkedésével az iskolai élet egyik lényeges elemét: a hagyományrendszert iktatta ki az életből. Persze, az illetőnek fogalma sem volt a kommunikáció szerepéről.

A kommunikáció szó eredeti, ma is érvényes jelentése = *közlés*, mégpedig nem annyira annak tartalmát, hanem *folyamatát* értve rajta. Ebben a folyamatban több tényező játszik szerepet, így:

- a leadó (a közlő, pl. a tanár, a pedagógus, az igazgató),
- a csatorna (a tanterem levegője, az iskolarádió hálózata . . .),
- a csatornába szűrődő zajhatások (pl. az utca zajai, valamelyik tanuló rendetlenkedése, a tanár csapongó, logikátlan előadásmódja),
- a felvevő (a hallgató, többnyire a diák, máskor a pedagógus. Felvevő képessége sok minden függvénye: a leadás intenzitásától; a zajoktól; saját fáradtságától, egészségi-, idegállapotától is függ).

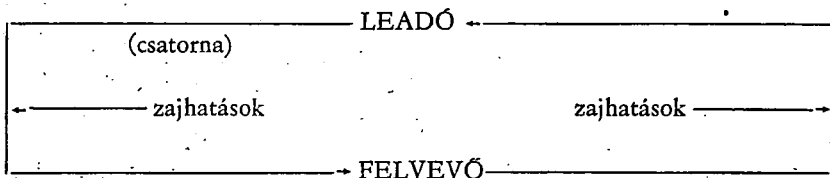
A vételben szerepet játszik az a pszichológiai tényező is, hogy a felvevőnek minden esetben *előzetes elképzelései* vannak:

a) a közlőről (telefon: Már megint ő zavar! Órán: No, ez megint unalmas lesz, ezt úgy sem fogjuk megérteni, stb.),

b) a közlés témájáról (Kit érdekel? Hogy ő nem únja? Izgalmas lesz!),

c) a közlés módjáról (halk, minden második szava el sem jut hozzám; monoton – a legkisebb egyéb zaj azonnal eltereli figyelmünket). Előfordul, hogy a leadást nem is annak értékei, hanem épp előzetes elképzeléseik alapján értékelik az emberek (tanári beskatulyázás!). Megesküdnének, hogy azt hallották a valóságban, amit hallani véltek. Ezért nehéz ilyenkor vitatkozni, mindenki *a maga igazát* képviseli. Minden tanú – hamis tanú, állítja az egyik pszichológus.

Sematikus ábrában a kommunikációs rendszer képét a következőképpen vázolhatjuk fel:

Ebben a rendszerben a leadó és felvevő időnként helyet cserélhetnek (pl. telefonbeszélgetésben; a tanár magyaráz, kérdéseire a diák felel, s ezzel ő válik leadóvá). Tekintve, hogy a kommunikáció nemcsak nyelvi eszközzel történhet, ebbe a rendszerbe tartozik: a feladatlapos munka és a tanulók minden pedagógus által irányított egyéni munkája is.

GYAKORLATOK:

1. Keressen példákat a kommunikáció iskolai lehetőségeire!

2. Értelmezze Haire, Mason: Pszichológia vezetőknek c. munkája következő megállapításait!

— A személy közül valamit B-vel,

— B válaszol A-nak,

— A-nak, B-nek egyaránt fontos, vajon A, illetve B megértette-e; elfogadta-e, magáévá tette-e, beépítette-e a másik közlését saját véleményrendszerébe,

— milyen hatása lesz a közléseknek A, B cselekvéseire,

— nem torzítja-e el, nem tesz-e úgy, mintha nem is hallotta volna?

Leggyakoribb hibánk — írja Mason —, hogy amiért mi tisztán hallottuk, amit mondtunk, azt hisszük, a másik is így hallotta, és azt hallotta, amit mondtunk.

Az értelmezés után mondjon példákat erre a folyamatra!

3. Hogyan értelmezi Christiane Rochefort szavait: „Az egyik, tegyük fel, azt mondja, hogy Fehér... , a másik azt mondja, Fekete. Fehér beszél, Fekete vár: egy kis lyukra vár, ahová bevetheti magát, ahová bedobhatja a maga mondatait. Fehér nem figyel rá: szemmel tartja Feketét, nehogy elszalassza azt a pillanatot, amikor egy kis lyuk képződik, mivel Fekete rágyújt egy cigarettára, vagy iszik egy kortyot, akkor aztán beveti magát, beszélni kezd, és nagy figyelemmel hallgatja — azt, amit maga mond...”

Ismer ilyen Feketéket, Fehéreket?

Gondolja meg, mit mondtunk az emberi kapcsolatokkal foglalkozva! Minden ember szívesen beszél önmagáról. A jó vezető — beszélgeti őket!

4. Mondjon példákat arra, amikor minden közlésnél hatásosabb egy rövidebb, hosszabb ideig tartó szünet! Akár a kérdést követő felelet előtt, akár beszéd közben, sit!

5. Fejtse meg a következő szöveg értelmét:

„A problémát csak differenciált aspektusból közelíthetjük meg. A társadalmi mikrostruktúrára vonatkozó vizsgálataink feltárták, hogy a személyiség dezintegrációjának okait a proximatív ismeryük. Optimális esetben...”

6. Fogalmazási és kibernetikai szempontból minden közlés egyik legsúlyosabb hibája a *redundancia*. Magyarul ezt szóbőségnek nevezhetnénk. Kosztolányi szerint a gyerekeket úgy kellene fogalmazásra tanítani, hogy

— tegyünk eléjük egy szöveget,

— s abból húzassunk ki velük minden felesleges szót!

Vegyen elő egy pedagógiai tanulmányt! Húzzon ki belőle minden olyan szót, amelynek elhagyása semmi kárt sem okoz tartalmában. Válassza egyik szövegnek ezt a tanulmányt! Tegyen melléje tetszés szerint egy másikat! Ha a tanulmány valamennyi szavát elosztja a felesleges szavak számával, megkapja az illető kommunikáció *redundancia*quotiensét. Ez az arány általában jellemző az egyes szerzők írásmódjára!

Természetesen egy közlésre nemcsak a *bőbeszédűség*, hanem a *szükszavúság* is jellemző lehet. Ilyenkor sok szó ellenére is hiányoznak belőle a megértéshez elengedhetetlen tartalmi részek, illetve mögülik a gondolatok, amelyek egy munka értékét jelentik.

Keressen erre is példákat!

7. Figyelje meg egy értekezleten a különböző típusokat:

— aki sok szóval sem mond semmit,

— aki a lényegre tapint,

— aki teletűzdeli mondatait szótöltelékekkel (izé, tehát, szóval, nyögések),

- aki tudálekosan csavarja a semmit stb.,
- aki képtelen kimászni a szóözönből: végül... végezetül... utoljára... befejezésül... talán még annyit...

A legismertebb *kommunikációs formák*:

- a) interperszonális (két személy között: telefonálás, levélváltás, beszélgetés),
- b) csoportos (a legtöbb tanítási órán),
- c) tömegkommunikáció (sajtó, könyv, tv, film, rádió).

Minden kommunikáció lehet:

- széteső, össze-vissza beszélés (utcán, piacon, színház előcsarnokában, a tízperces szünet zsongása; néha egy ember is megteremti; Joyce Ulisse c. regényében ábrázolta),

- egyoldalú (tv, rádió, újság, könyv, előadás — tehát nincs szerepcseré),

- kétoldalú (telefon, beszélgetés, levelezés),

- hálózatszerű (törvény, rendelet, iskola szervezettségére mutató riadólánc a gyerekek mozgósítására),

- erőtárszerű (viccek, pletykák, divatok, slágerek terjedésének módja. Nem lehetne felhasználni pozitív célokra?).

Különböset kell tennünk: *kommunikáció és metakommunikáció* között is. Megértéséhez szólnunk kell arról, hogy a kommunikáció lehet: *direkt* (szándékos, tudatos közlés) és *indirekt* (spontán megnyilvánulás). A direkt és indirekt kommunikációk rendszerint egymást kísérik. A *direkt tartalmakhoz fűződő indirekt* — rendszerint nem verbális — *közléseket nevezzük metakommunikációnak*. Kifejezi a közlő viszonyát a hallgatóval (tetszés, érzelmi kapcsolat); a situációval (cinkos rákacsintás); a közölt tartalommal (felnagyítja, elvicceli, kiélezi, elüti, komolyan veszi).

- Az emberi kapcsolatokban rendkívül jelentős a metakommunikáció szerepe. Figyelje meg kollégái metakommunikációit!

- Keressen metakommunikációs formákat!

Bajza József egyik drámakritikájában a következőket írja Lendvayné játékaról: „Az a hang, mely tragikai szerepekben *éles fájdalommal* metszi át a szívet, vígakban *kedvességgel* tölti el a kedélyt ... egy ah, egy soha, egy örökké stb. szó kiejtésében annyi *éretmélység*, annyi *lélekábrázolat* van kifejezve, hogy a kébel megdöbben reá ... Örömkötörésnek, kétségbeesésnek, a minden menekvést kizáró lesújtó gyásznak ő *ismeri hangjait* ... Tag és szemjátéka igen kifejező.” Bajza kritikája alapján megállapíthatjuk, hogy Lendvayné művészi tudott bánni a metakommunikáció eszközeivel. Egyébként, ha találomra felütünk egy kezünk ügyébe eső szépirodalmi könyvet, meggyőződhetünk, hogy az írók ezer fordulattal kívánják hőseik metakommunikációit tudomásunkra hozni. *J. D. Salinger* Franny c. művében: „— nem tudott szentvélen arcot vágni ... szórakozottan bölintott ... meglepően megértő pillantást vetett ... bámulat volt ebben a pillantásban ... kutatva révedt a semmibe ... szemében gyilkos kis fények gyúltak...” Ezt minden pedagógusnak el kellene sajátítania! Az emberi kapcsolatok keletkezésében, bomlásában döntő szerepük van a metakommunikatív elemeknek. Lényeges, hogy az emberben kialakuljon a perceptív képesség: *képes legyen arra, hogy a másik fél jeleit felfogja, és helyesen értelmezze.*

Hányszor tekintenek riadt, kétségbeesett arcok egy-egy pedagógus felé, csak épp nem veszi észre őket. Igen sok esetben egy bizalmat kifejező, biztató kacscintás

feloldana szorongásokat, de a szem mozdulatlan marad. Máskor *adaptációs zavarok* keletkeznek: rosszul értelmezik a felfogott jeleket.

Napjainkban a rádió már nem sugároz *híreket*, a meteorológiai *intézet* nem *időjárásjelentést* közöl, hivatalok folyósóin nem kelnek szárnyra *plettykák*, korunkban mindenki informál vagy informálódik. Sajátos módon az *információ* szó alapjelentése egybeesik a kommunikációéval: ez is, az is — *közlés*. A két fogalom között mégis jelentős különbség van. Ezt a különbséget talán egy kissé leegyszerűsített, gyakorlati példán érzékeltethetjük legjobban.

A tömegkommunikációs eszközöknek: tévének, rádiónak, sajtónak, széles munkatársi hálózatuk van. Halljuk, olvassuk: moszkvai, párizsi, bécsi stb. tudósítónk „jelentí”. Ezek a tudósítók összegyűjtik az *információkat* (a híreket), és a nap meghatározott időpontjában leülnek a *kommunikációs hálózat* mellé (távbeszélő, távirat, telex), és eljuttatják a budapesti felvevő központba *információikat*. A megbízott szerkesztő megszűri, rövidíti őket, majd átadja saját *kommunikációs rendszerének* (nyomda + újság + olvasók; tv-híradó + Széchenyi-hegy + antenna + készülék + néző), amelynek közvetítésével az információk eljutnak a tömegekhez. Úgy is mondhatjuk, hogy az *információ = a tartalom*

a kommunikáció = a forma,

és rájuk is érvényes a tartalom és forma egységének filozófiai tétele. Nincs tehát kommunikáció információ, információ kommunikáció nélkül.

Bajza József: „Gondolatközlés és gondolatcsere két legalkalmasabb eszközei a lélekművelődésnek. Az ember elszigetelten képzelve, kívül minden társasági közlekedésen, szegény a maga gondolataiban, eszméiben, ítéletében, meggyőződésében... közleni gondolatainkat másokkal, s azokat tőlük megítélve látni s viszont mások gondolatait hallanunk s felettök bírálatot tartanunk, tökélyre törekvő emberi léleknek elkerülhetetlen szükségei közé tartozik.” (Gondolatközlés s annak eszközei, Pest, 1837.)

Információ az elmondottak alapján tájékoztatást, közlést, illetve az általuk szerzett adatok megőrzését értjük. Lehet: egyoldalú = beszélő-hallgató viszonya, olvasó, néző, hallgató) és kétoldalú (kölcsönös: beszélgetők, vitatkozók viszonya). A kommunikációra érvényes tételek alapján elmondhatjuk, hogy az információk nemcsak terjedhetnek, de terjedésük közben torzulhatnak is:

– a népmesei motívum = mindenki hozzátesz, elvesz belőlük. Közismert az a gyermekjáték, amelyben az első sűg valamint a másodiknak, majd így folytatják, s végül az utolsó elmondja, mi érkezett hozzá.

– a felfogás, a megértés zavarai. A második világháborúban a szovjet csapatok elfogják Friedrich Wolf emigráns antifasiszta író, aki haditudósítóként vett részt a harcokban a szovjet sereg oldalán. Nem volt nála semmilyen igazolvány, s bizony kémgyanússá vált. Az író végső mentességül arra hivatkozott, hogy ő írta a Mamlock professzor c. közismert filmet. Az őrjárat felszólította, mesélje el a film történetét. A katonák azonban nem fogadták el a mesét, ők másképp emlékeztek a történetre. Elza Triolet, aki megörökítette ezt az eseményt, azt a tanulságot vonja le belőle, hogy *minden tanú — hamis tanú*.

Elza Triolet Le Grand Jamais (Sohanapján) c. regényében írja: „A szerző teremt egy szereplőt, tökéletesen ismeri, hiszen ő adta szemét, lelkét, modorát, életrajzát. Aztán jönnek az olvasók, és kezdik erősgétni, hogy a szerző mit sem ért az egészről, hogy a hős nem úgy beszélt, ahogy a szerző gondolja, és egészen mások voltak az érzelmei, gondolatai, szándékai... a szerző az olvasó elé állít egy embert, akinek a lelke kapott sebet a háborúban, azt mondja, ez afféle nyavalygás, s ha Parsifallal hozza össze, a rosszról-jóról mit sem tud, ártatlan ifjúval, akinek a karjába dőlnek a nők, azt mondja rá, hogy erkölcstelen, hogy selyemfiú, hogy a szerelem útonállója... Az igazi életben is így van ez. Mindenki mindig mindent fonákul lát.” E. Triolet tétele hamis, de tanulságos. Minden kommunikációban különbséget kell tennünk

- a közlő szándéka (mit akart közölni, ábrázolni, kifejezni?),
- és közlésének tényleges hatása között.

A pert sohasem a szándék, mindig csak a tényleges hatás döntheti el.

– Tévedést okozhatnak egyszerű hallási zavarok is (pl. a hátsó padban ülő tanulók a tanári magyarázat jelentős részét nem hallják, mert halk, gyors, elnyomják más zajok).

– Mindig zavart idéz elő, ha a közlő közlés közben

- a) rapszódikusan váltja a témát,
- b) közlésének nincs logikai gerince,
- c) stílusa bonyolult, nehézkes,
- d) előadásmódja monoton, fárasztó, unalmas.

e) bőbeszédűen nem mond semmit. Édes anyanyelvünk szép kifejezései szerint: nagy feneket kerít, üres szalmát csépel. A mai fiatalok: nyomja a sódert. Általános jelenség, hogy a szavakra nem ügyelnek az emberek, s köztük a pedagógusok sem. Szinte mindennapos *szóhasználati bibák*:

– *a verbalizmus*. Legtálálóbban Christiane Rochefort jellemezte: „Az emberek át vannak ejtve. Nem is tudják már, hogy egy dolog micsoda, csak azt tudják, mi a neve.” Tanításunkban sem fordítunk mindig gondot arra, hogy az új fogalmakat felfogják a tanulók. Még kevésbé arra, hogy pl. az alsó tagozatban néha még a leghétköznapibb fogalom (domb, síkság...) is új a gyerekeknek. A legtöbb tanulási nehézség a megemésztetlen fogalmakkal kezdődik.

– *a szóhangulat elbanyagolása*. Egyik költőnk szerint a szavak simogathatnak, de marhatnak is. A nevelőtestületi szobában és a tantermekben gyakran röppennek könnyelműen a szavak, és nem is sejtjük, mennyi sérelmet, bánatot hagynak maguk után. Különösen veszélyes, ha a tanulókat szinte észrevétlenül sebezük minősítő jelzőkkel (számár...), gúnyos megjegyzésekkel (ehhez néha nincs is szükség szóra, egy metakommunikatív ajakbiggyesztés, gúnyos mosoly is elegendő lehet).

– *a szavak értelmezésének különbözősége*. Éles testületi vitákban derül ki, bár ugyanazokat a szavakat használják.

– *az információzubatag* korunk egyik divatos szava. Ritkán gondolunk azonban arra, hogy ez élő valóság a gyerekek életében is. Csak éppen nem a tömegkommunikációs eszközöktől, hanem az iskola tevékenységéből fakad. Túl sokat markolunk, egyszerre több dologról is beszélünk. Beszédünk önmagunknak nagyon érthető. Azt hisszük, másoknak is az. Az iskolában előidézheti: az egy napra eső tanulni való sokasága, a nem ritkán egymásnak ellenmondó pedagógusi követelmények tömege. Ez utóbbiak azért is veszélyesek, mert nevelés helyett csupán konformizálnak. Nevelni csak összehangolt, a közösségben egyöntetű követelményekkel lehet. (Ha az egyik nem kínálja cigarettával azt a tanulót, akitől a másik épp az előbb vette el.)

Hiba az is, hogyha a testület tagjai *különböző nyelvi igény szintet* képviselnek. Az egyik útszéli hangon beszél maga is, a másik választékos irodalmi nyelvet használ. Az egyik leghatékonyabb kommunikáció: *a példa*.

Gyakran hallunk pl. panaszt arra vonatkozólag, hogy a fiatalok nem képesek engedelmessé válni. Úgy hiszem, ha ilyen jelenséggel (engedetlenség, fegyelmi lazaság) találkozunk, érdemes megvizsgálni, vajon a diákok

- tudják-e, mit várnak tőlük a pedagógusok, a felnőttek?,

– megértették-e velük, hogy az adott kívánság teljesítése társadalmilag hasznos, egyénileg értelmes?

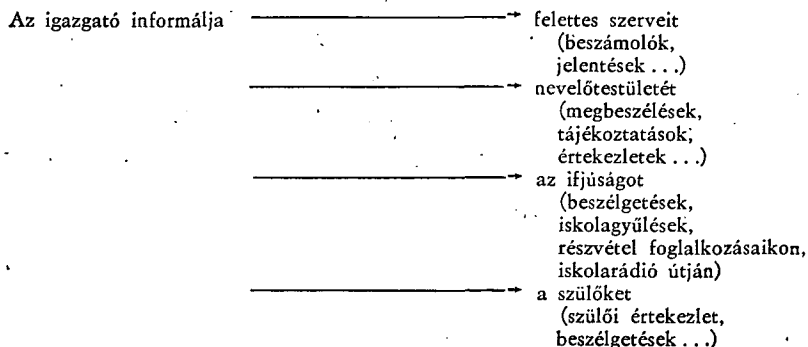
Meggyőződésem, hogy az iskolai fegyelmezetlenségek okai között lényegesen nagyobb hely és szerep illeti meg a kommunikációk, az információk adaptációs zavarait, mint hisszük. Adaptációs zavarral van dolgunk akkor is, ha a fiatalok egyszerűen *értelmeitlennek* tartják követelményeinket, s azért szállnak velük szembe (minimum azzal, hogy nem teljesítik őket). De szerepet játszanak ezek a zavarok az egyes tanulók *tanulmányi eredményeiben* is. Gyakran az okozza gyenge előmenetelüket, hogy egyszerűen nem értik a magyarázatot. Az a pedagógusi reflex, amelyet megkérdeztem velünk: „Megértették? Tegye fel a kezét, aki nem érti!”, semmit sem jelent. Hihetetlen etikai bátorságot tételezünk fel arról a gyerekről, aki osztálytársai figyelő szemének központjában *egyedül* jelentkezni mer ilyenkor. Ezért nem lehet eléggé hangsúlyozni, *ha egy tantárgyat, egy anyagrészt a közösség negyede vagy még nagyobb hányada nem sajátított el, még a leggyengébb összetételű osztályban sem a gyerekekben van a biba*. Rossz volt, nem az adott hallgatósághoz alkalmazkodott a tanári információ

- tartalma (sok, felfoghatatlan stb. volt számukra),
- felépítése és stílusa,
- szemléletessége, érthetősége.

Az *igazgató* az iskolát kellő információk nélkül vezetni képtelen. Az igazgató informálódik:

- részt vesz igazgatói értekezleten,
- tanulmányozza a rendeleteket,
- rendszeresen olvas, képzi magát,
- tájékoztatást kap felettes szerveitől stb.

Ha ebben lemarad, csak a „hályogkóvács” szerepét töltheti be az iskola élén. Különleges információi: a minősítések, jellemzések, ajánlások stb.

Néha a kétoldalú tevékenység egybeolvad, mert pl. *ellenőrző munkája* során egyszerre informálódik és informál is (elmondja véleményét, felhívja pedagógiai munkákra a figyelmet, értékeli). A különböző igazgatói információk tartalma természetesen más és más. Ez azonban sohasem jelentheti, hogy egy igazgató *ugyanarról* mást mondhat a feletteseinek, és mást a testületének. A *más* azt jelenti, hogy a művelődésügyi osztályt az iskola életének nagyobb mozgásai érdeklik, az osztályfőnököt már az osztályra vonatkozó általános észrevételek, a szülőket gyerekének min-

den apró gondja, baja. Egyformán hiba, ha a feletteseket aprólékos dolgokkal fárasztjuk, vagy ha a testületet nagyvonalúan tájékoztatjuk.

Az információk *ellenmondók* is lehetnek, ezért igazságtartalmukat mindig ellenőrizni kell. Ott, ahol bemondásra születnek az ítéletek, konkolyként terjed az intrika, a besúgás, rohamosan megromlik a testületi légkör. Ugyanez vonatkozik a szülőktől, külső (köztük felettes) szervektől érkező panaszokra, észrevételekre is. Arra különösen ügyelnie kell mindenkinek, hogy ne csak azokat az információkat tekintse hiteleseknek, amelyek megegyeznek a dologról, személyről alkotott *előzetes elképzeléseivel* (a beskatulyázás veszélye!).

Iskoláink gyakorlatában jelenleg a verbális kommunikáció uralkodik. A testületi szoba tábláin kiírások tömege diszeleg, megbeszélések és értekezletek követik egymást. Hogy az egyéb lehetőségeket mennyire nem aknázzák ki, jellemző, hogy sokan még a csengő jelzéseket sem veszik komolyan (folytatják az órát).

GYAKORLATOK:

1. Figyelje meg iskolájában a testület tagjainak metakommunikációit a tanítási órákon! (Lekicsinylés, bizalmatlanság kifejezései...)

2. Az utóbbi években pedagógiai életünkben egészséges erjedés indult meg. Legbiztosabb jele, hogy megszűnt a Korán tisztelet. Ma már nem egyetlen tankönyvre esküszünk, azonos kérdésekről különböző nézetek fogalmazódnak meg, de mindegyik a szocialista pedagógia talajáról fakad. A pedagógusnak joga van ezekkel vitatkozni, s azt fogadhatja el közülük, amelynek érvei meggyőzőbbek, s amelyek a gyakorlatban — minden elmélet próbáján — is megállják a helyüket.

Milyen nézetek élnek ma például az eredményvizsgálatokról?

3. Feleljen a következő kérdésekre:

- Mit nevezünk kommunikációnak?
- Mi a metakommunikáció?
- Mit értünk információn?
- Miben látja ezek pedagógiai szerepét az iskolában?
- Mit tehet annak érdekében, hogy a kommunikáció kellőképp ki nem aknázott lehetőségei (dekorációk, faliújságok stb.) nagyobb szerephez jussanak?
- Hogyan használja fel információit tevékenysége színvonalának emelésére?
- Milyen szerepe van mindezeknek a gyerekek életében?

DR. TÖRÖK LÁSZLÓNÉ
Tanárképző Főiskola, Szeged

Személyiségjegyek gyűjtése a szociometriai módszerek alkalmazásával az osztályközösség fejlesztése érdekében

Az osztályfőnök nevelőmunkájának egyik legfontosabb célja a jó, szocialista tartalmú osztályközösség megteremtése. Kis tanulmányomban azoknak az osztályfőnök kartársaknak szeretném átadni a szerzett tapasztalatokat, akik szintén mindent elkövetnek, hogy tanulóik személyiségjegyeit mindjobban megismerjék a jó osztályközösség kialakítása érdekében.